

חלקהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש, ולדעתו אסור לעשותו כולו לה', משום שאסור להתענות ביום טוב (מאירי ביצה טו, ב). וחציו לבית המדרש' לאו דוקא עסק התורה, אלא הוא הדין תפילה ותחנונים (רא"ד בשלטי הגיבורים שם). וחציו לאכילה ושתיה' וחציו לבית המדרש' הוא דוקא, שיהיו החלקים שווים (ב"ח א"ח רמב, א ד"ה ולענין). ויש סוברים שאין צורך שיהיו שווים (פמ"ג א"א שם; שפת אמת ביצה שם). ■ להלכה, נפסק כרבי יהושע (ש"ע א"ח תקט, א).

יום שְׁנִיתָנָה בּוֹ תִּזְרָה הוּא, שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח יום זה לישראל שניתנה בו תורה (רש"י). או משום שהפילוסופים היוונים סברו כי על האדם השלם להידבק ברוח ולהתרחק מן החומר, אבל דעת תורתנו הקדושה, כי אדרבה, יעסוק בחומר אך יקדשו, ובכדי שלא ימשך אחר החומר, יעסוק בתורה, לכן 'הכל מודיע בעצרת דבעינן נמי לכם', כדי להוציא מדעת הפילוסופים, ומשום ש'יום שניתנה בו תורה הוא', אשר מחמתה מתקדש החומר (לב אליהו פר' אמור).

ואף שבזמן שקידשו את החודש על פי הראיה, לא היה יום קבוע לעצרת, והיתה פעמים בה' סיון, פעמים בו' או ז' סיון (ראה ר"ה ו, ב), ואנו נוהגים לעשות בד' סיון שאז ניתנה בפועל (ראה שבת פו, ב, ומג"א תחילת תצד), מכל מקום יש שייכות לשלשה ימים אלו לקבלת התורה, שישראל אמרו 'נעשה ונשמע' בה' סיון, והתחילה אז קבלת התורה, בקבלתם לשמוע ולעשות, והיתה התורה ראויה להינתן בו' סיון [רק משה הוסיף מדעתו יום אחד], ובז' סיון ניתנה בפועל, לכן נחשבים שלשתם ימי מותן תורה (צל"ח).

הכל מודיע בשבת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא וקראת לשבת עונג, ואף שהכתוב מדבריו קבלה, עיקרו מן התורה, שהשבת היא בכלל 'מקראי קודש' (ע"פ רבינו דוד ורמב"ן ויקרא כג, א; אך ראה פמ"ג פתיחה כוללת א, יח-ט). ויש שפירשו שהוא הלכה למשה מסיני, וישעיה הסמיך זאת על הכתוב (יראים תיב; חתם סופר שבת קיא, א, בדעת הרמב"ם שבת ז, ז, ושבועות א, ו), ויש סוברים שהוא מדברי קבלה (פסקי רי"ד פסחים צט, ב; מנחת חינוך מצוה שא אות ז ד"ה ובזה, בדעת הרמב"ם; ש"ת חתם סופר א"ח רח ד"ה מ"מ [וראה צ"ח אליעזר ז, כה, שהחתם סופר סתר משנתן]; ברכי יוסף א"ח רעב, ט). ויש סוברים שהוא דרבנן (חינוך רצז; שעה"צ רמב, א, בדעת הב"י א"ח תפז ד"ה סדר היום [שמפדש את 'מקרא קודש' לענין אי עשיית מלאכה, ולא כרמב"ן] שפירש זאת על אכילה ושתיה). ■ להלכה, עונג שבת הוא מדברי קבלה, ויש אומרים שעיקרו מן התורה (משנ"ב רמב, א, ובאי"ח רג, א ד"ה ישיכים, ומשנ"ב רעא, ז ובאי"ח"ל שם, ובאי"ח"ל תרנו ד"ה אפילו).

כּוֹלָה שְׂתָא הָהּ יָתִיב בְּתַעֲנִיתָא, ואפילו בשבת, אבל לא קיבל על עצמו תענית, שזה אף בראש חודש וחול המועד אסור, קל וחומר בשבת, אלא לרוב חשקו בתורה היה מונע עצמו מאכילה ושתיה, ומותר כיון שזה היה עונג שבת ושמחת יום טוב שלו, מלבד שבועות ערב יום כיפור ופורים, שחייבים בדוקא אכילה ושתיה מהטעמים הנזכרים (רבינו דוד, וראה בעל המאור וראב"ד).

כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה בְּתַשְׁעָה בּוֹ מַעֲלָה עָלָיו הַכֶּתוּב קָאִילוּ מִתַּעֲנָה תְּשִׁיעִי וְעֵשְׂרִי, שאמר הכתוב 'ועניתם וגו' בתשעה', כלומר, התקן עצמך בתשיעה כדי שתוכל להתענות בעשירי, וכינה הכנה זו בלשון עינוי, ללמד שנחשב כאילו התענה בתשיעי (רש"י ברכות ח, ב, וימא פא, ב). ויש שפירשו, שנותנים לו שכר שתי תעניות אם

בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה וכו', ויש שסובר שחביבות מצוה בשעתה בלבד אינה דוחה שבת, אך כיון ששחיטת התמידים והמוספים כבר דחתה שבת, מקילים בהקטרת אימוריהם בצירוף חביבות המצוה בשעתה (ש"ת חתם סופר א"ח פה, בבאור דעת רבי במנחות עב א-ב). ויש סוברים כי חביבות מצוה בשעתה לחודה דוחה שבת (דבר שמואל, המוכיח כן בדעת רב אשי להלן [פג, ב]; שפת אמת להלן טט, א, בשם שיטמ"ק מנחות עב, ב).

ו'חביבה מצוה בשעתה' וזריזים מקדימים למצוות' הם שני עניינים, שהרי דין 'חביבה מצוה בשעתה' נלמד מהקטרת אימורים בשבת, ואילו דין 'זריזים מקדימים למצוות' נלמד מהשכמת אברהם לעקידה (ראה לעיל ד, א), והחילוק הוא, ש'חביבה מצוה בשעתה' הוא במצוות שתלויות בזמן או שהזמן גרם את המצוה, שהדין שיעשנה בזמנה, ואפילו אם אחר כך יוכל לעשותה באופן מובחר יותר, ואילו 'זריזים מקדימים למצוות' הוא בכלל המצוות, ואם יכול לעשותן אח"כ באופן מהודר יותר, יעשה אח"כ (מהר"ם שיק א"ח רפז, המוסיף שהרשב"ם להלן [קה, ב] שכתב 'דחביבה מצוה בשעתה וזריזין מקדימין למצוה' שמשמע שענינם אחד, לאו דוקא הוא, וראה ברכת אברהם להלן קה, ב [ה] בשם הגר"ד. אך ראה דברי מלכיל א, טז). ויש שחילק, שדין 'חביבה מצוה בשעתה' לא נאמר על הקדמת הזמן של המצוה, אלא להתיר קיום המצוה כאשר יש בקיומה איסור, ודין 'זריזים מקדימים למצוות' נאמר על הקדמת הזמן, לקיים את המצוה מיד בתחילת זמנה [כגון קריאת שמע, שזמנה עד שלש שעות, אך ידורז לקרוא מיד בנץ החמה] (נוד ישראל [לר"י רבינוביץ], כב).

שְׁהָרִי הֶקְטֵר חֲלָבִים וְאֶבְרִים וּפְדִירִים כְּשֵׁרִים כָּל הַלֵּילָה, וְאֵין מִמֵּתִינִים לָהֶם עַד שֶׁתִּחַשֵּׁק, והראיה היא מהקטרת חלבים של קרבן פסח, שאין בו נסכים והשירה שלו היא בשעת שחיטתו, אבל שאר קרבנות שהשירה שלהן בשעת ניסוך הנסכים, והקטרת האברים קודמת לנסכים, אם נמתין להקטרה עד הלילה, נמצא שתיבטל השירה, כי אין שירה אלא ביום, וכיון ששירה היא דאורייתא, הקטרת החלבים דוחה שבת משום מצות השירה (אור שמוח קרבן פסח א, יב, וראה טורי אבן ר"ה ל, ב).

אֵינִי וְאֵינִי בְּלָחָה, וְלֹא קִשְׁיָא הָא בִּיד הָא בְּכָלִי, ולשיטתו מותר לחתוך רק יבלת יבשה, ורק ביד, ואע"פ שהוא שבות ואין שבות במקדש', אך כיון שהיה יכול לעשות זאת אתמול, אינו דוחה שבת, ובחיתוך יבלת יבשה ביד, אין אפילו שבות (רש"י). ואין הכוונה שאין זה שבות כלל, שא"כ מדוע במדינה אסור, אלא הכוונה שזה שבות קל, ושבות כזה דוחה שבת במקדש אפילו אם היה יכול לעשותו מאתמול (ע"פ ריב"ן, ולחם משנה קרבן פסח א, יח, ומנחת שלמה). ■ להלכה, במקדש מותר לחתוך יבלת לחה ביד אבל לא בכלי, ויבשה מותר אפילו בכלי (רמב"ם שבת ט, ח, וקרבן פסח א, יח). ובמדינה, אסור בין לחה בין יבשה בין ביד ובין בכלי (שו"ע א"ח שם, ב, ומשנ"ב שם, ו).

או אוכל ושותה או יושב ושונה, ומודה רבי אליעזר לרבי יהושע שיכול גם לחלקו חציו לה' וחציו לכם, שכיון שיוצא אם עושה כולו לה' או כולו לכם, כך יכול לקיים שניהם, חציו לה' וחציו לכם (יעב"ז ביצה טו, ב; שפת אמת שם, המציין שיש אחרונים החולקים וסוברים שלדעת רבי אליעזר דוקא כולו לה' או כולו לכם). ודוקא אם יושב ושונה כל היום יכול להתענות, אך אם יושב בטל, חייב לאכול ולשתות (מהרש"א שם).